

## CHET TILINI O‘QITISHDA YANGI PEDAGOGIK USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Ozoda Xushvaqтова

Tadqiqotchi magistri

### **Annotatsiya:**

Til eng muhim muloqot vositasidir, usiz insoniyat jamiyatining mavjudligi va rivojlanishi mumkin emas. Ijtimoiy munosabatlardagi, aloqa vositalaridagi (yangi axborot texnologiyalaridan foydalanish) hozirgi o‘zgarishlar talabalarning kommunikativ kompetentsiyasini oshirishni, ularning filologik tayyorgarligini oshirishni talab qiladi. Boshqa kommunikatorlar bilan o‘zaro munosabat jarayonida turli vaziyatlarda o‘z fikrlarini almashish uchun til va nutq normalari tizimidan foydalanish va muloqotning haqiqiy holatiga mos keladigan kommunikativ xatti-harakatni tanlash imkoniyatidir.

**Kalit so‘zlar:** chet tili, axborot texnologiyalari, kommunikativ kompetentsiya, filologik ta’lim.

### **Аннотация:**

Язык – важнейшее средство общения, без которого невозможно существование и развитие человеческого общества. Современные изменения в социальных отношениях, средствах общения (использование новых информационных технологий) требуют повышения коммуникативной компетентности студентов и их филологической подготовки. В процессе взаимодействия с другими коммуникаторами – это возможность использовать систему языка и речевых норм для обмена мыслями в различных ситуациях и выбирать коммуникативное поведение, соответствующее реальной ситуации общения.

**Ключевые слова:** иностранный язык, информационные технологии, коммуникативная компетентность, филологическое образование.

### **Abstract:**

Language is the most important means of communication, without which the existence and development of human society is impossible. Current changes in social relations, means of communication (the use of new information technologies) require the improvement of students' communicative competence, their philological preparation. In the process of interaction with other communicators, it is the ability to use the system of language and speech norms to exchange their thoughts in various situations and to choose communicative behavior that corresponds to the actual situation of communication.

**Keywords:** foreign language, information technologies, communicative competence, philological education.

Darhaqiqat, chet tilining asosiy maqsadi kommunikativ kompetentsiyani shakllantirish, ya'ni chet ellik va ona tilida so'zlashuvchilar o'rtasida shaxslararo va madaniyatlararo muloqotni amalga oshirish qobiliyatidir. Tarbiyaviy jihat ta'lim jarayonining ajralmas qismidir. Maktab o'quvchisida boshqa tilni o'rganishda kommunikativ kompetentsiyani shakllantirish uchun foydalaniladigan zamonaviy ta'lim texnologiyalari ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarining shaxsga yo'naltirilgan o'zaro ta'sirini ta'minlaydigan ta'lim muhitini yaratish uchun eng samarali hisoblanadi. Ko'rinib turibdiki, har qanday ta'lim texnologiyasidan foydalanish, u qanchalik mukammal bo'lmasin, o'quvchilarning qobiliyatlari va o'qituvchi ijodiyotini ochish va rivojlantirish uchun eng samarali sharoit yaratib bera olmaydi. Chet tillarini o'qitishning zamonaviy texnologiyalari ularning har biri to'g'risida muvaffaqiyatli ma'lumotlarni to'playdi, o'qituvchiga har qanday texnologiyani muayyan talabalar guruhida o'qitishning tuzilishi, funktsiyalari, mazmuni, maqsad va vazifalariga muvofiq sozlash imkonini beradi. Yangi pedagogik texnologiyalarni izlash talabalarda chet tilini o'rganishda ijobiy motivatsiyaning yo'qligi bilan bog'liq. Ijobiy motivatsiya etarli emas, chunki chet tilini o'rganishda talabalar katta qiyinchiliklarga duch kelishadi va o'zlarining psixologik xususiyatlari tufayli materialni o'rganmaydilar. Hozirgi vaqtda ko'proq o'qituvchilar ingliz tilini o'rganishning kommunikativ usuliga murojaat qilmoqdalar. Bu usulning ob'ekti nutqning o'zi, ya'ni bu texnika birinchi navbatda bizni muloqot qilishga o'rgatadi. Ingliz tilini o'qitishning uzoq muddatli amaliyoti shuni ko'rsatadiki, an'anaviy texnologiyalar bilan o'qitish muayyan o'quv fanida asosiy, asosiy kompetensiyalarni rivojlantirishga imkon bermaydi, shuning uchun o'quv jarayonini keskin qayta tashkil etish zarur. Masalan, o'qituvchilar tomonidan Jahon Internet tarmog'ining resurslaridan faol foydalanish chet tili o'qituvchilarining o'z-o'zini o'qitish samaradorligini sezilarli darajada oshirdi. Internet xizmatlari eng yangi ijtimoiy-madaniy, lingvistik-madaniy va boshqa qimmatli ma'lumotlardan foydalanish imkonini beradi. Ko'rinib turibdiki, hozirgi vaqtda o'qituvchining roli o'zgarib bormoqda; u va stajyor o'rtasidagi chegaralar oshkora bo'lib bormoqda, bu hamkorlikka yordam beradi. O'quvchining roli oshadi, o'quvchi nafaqat bilim olishda, balki uni izlash, rivojlantirish, amaliy ko'nikmalarga aylantirishda ham ishtirok etadi [1]. Ta'limning hozirgi bosqichida o'quvchilar o'rtasida adekvat muloqotni shakllantirishda o'qitishning kommunikativ yondashuvi faol rol o'ynaydi. Kommunikativ usul talabalarning katta faolligini nazarda tutadi. Bu holatda o'qituvchining vazifasi sinfning barcha o'quvchilarini suhbatga jalb qilishdir [3]. Tilni yaxshiroq yodlash va undan foydalanish uchun barcha idrok kanallari yuklangan bo'lishi kerak. Kommunikativ usulning mohiyati haqiqiy muloqot holatlarini yaratishdir. Muloqotni qayta tuzishda talaba ilgari olgan bilimlarini amalda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi. Kommunikativ usulning juda muhim afzalligi shundaki, u

juda ko'p turli xil mashqlarga ega: bu erda rolli o'yinlar, dialoglar va haqiqiy muloqotni simulyatsiya qilish qo'llaniladi [2]. So'nggi paytlarda tobora ko'proq o'qituvchilar chet tilini o'qitish jarayonida loyiha metodologiyasidan zamonaviy samarali ijodiy yondashuvlardan biri sifatida foydalanmoqdalar, bu chet tilini o'qitishning asosiy vazifalarini muvaffaqiyatli amalga oshiradigan kommunikativ va nutq qobiliyatlarini shakllantirishda. talabalarning chet tilida muloqot qilishlari. Loyiha usulining asosiy maqsadi talabalarga turli fanlardan bilimlarni birlashtirishni talab qiladigan amaliy vazifalar yoki muammolarni hal qilish jarayonida mustaqil ravishda bilim olish imkoniyatini berishdir. Agar pedagogik texnologiya sifatida loyihalar usuli haqida gapiradigan bo'lsak, bu texnologiya ijodiy xarakterga ega bo'lgan tadqiqot, izlanish, muammoli usullar majmuasini o'z ichiga oladi. Loyihada o'qituvchi ishlab chiquvchi, muvofiqlashtiruvchi, ekspert va maslahatchi sifatida tayinlangan. Ushbu texnologiya o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi, ularning tasavvur va qiziqishlarini rivojlantiradi. Loyihalarni tayyorlash jarayonida talabaning ijodiy va intellektual salohiyati ochib beriladi.

Ushbu texnologiya o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi, ularning tasavvur va qiziqishlarini rivojlantiradi. Loyihalarni tayyorlash jarayonida talabaning ijodiy va intellektual salohiyati ochib beriladi. Loyihalar usuli tadqiqot ishini olib borishga, jamoada ishlashga, munozara o'tkazishga, muammolarni hal qilishga o'rgatadi. Loyiha usuli deyarli har qanday mavzu bo'yicha chet tilini o'rgatishda qo'llanilishi mumkin, chunki fanlarni tanlash talaba uchun amaliy ahamiyatga ega bo'lgan holda amalga oshirildi. Ingliz tili darslarida «Maktab» mavzusini o'rganishda loyiha metodologiyasini qo'llash misoli. Umumiy maqsad - barcha bolalar o'rganishni xohlaydigan maktab loyihasini yaratish. Talabalar umumiy vazifaning ma'lum bir qismini birgalikda hal qilish uchun bolalarning xohishlariga ko'ra guruhlariga bo'linadi. Loyiyaning qismlari guruhlarda muhokama qilinadi. Natijada, ishning quyidagi yo'nalishlari ajratiladi: 1) maktab binosi loyihasini yaratish, uning loyihasi va maktab hududi; 2) maktab o'quvchilari va o'qituvchilari uchun qoidalarini tuzish; 3) maktab kunining tavsifi; 4) bolalarning darsdan tashqari faoliyati tavsifi; 5) maktab formasi loyihasi. Oxirgi darslardan birida loyiha guruhlar tomonidan himoya qilinadi. Har bir guruh o'z taqdimotini o'tkazadi. Bunday topshiriqlar talabalar uchun juda hayajonli, ular bunday ishlarni bajarish uchun mas'uliyatni his qilishadi. Shu bilan birga, ular Microsoft Power Point dasturi bilan ishlash, qiziqarli materiallar, illyustratsiyalarni topish kabi ko'nikmalarni egallaydilar. Aynan spektaklning o'zidayoq o'quvchilar nutq so'zlash, notiqlik mahoratini rivojlantirish, o'z nuqtai nazarini isbotlash va himoya qilish, berilgan savollarga o'z-o'zidan javob berish, nutq so'zlashdan qo'rqmaslik, o'ziga ishonch hosil qilishni o'rganadi. Loyiha usuli O'zbekistonda ta'lim amaliyotiga keng joriy etilmoqda. Loyihalar individual va guruhli, mahalliy va telekommunikatsiya bo'lishi mumkin. Ikkinchi holda, bir guruh stajyorlar hududiy bo'lingan holda Internetda loyiha ustida ishlashi mumkin. Biroq, har qanday loyihada ishlarning borishini aks ettiruvchi veb-sayt bo'lishi mumkin. Natijalari veb-sayt shaklida

taqdim etilgan o'quv loyihasining vazifasi loyihaaning muammoli masalasiga javob berish va uni qabul qilish jarayonini, ya'ni o'rganishning o'zini har tomonlama ta'kidlashdir. Zamonaviy jamiyat hayoti o'quvchilardan o'z fikrini rivojlantirish, tajribani anglash, dalillar zanjirini qurish, o'z fikrini aniq va ishonchli ifodalash kabi muhim kognitiv qobiliyatlarni talab qiladi. O'quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish texnologiyasi o'quvchilarga savollar berish va hal qilinishi kerak bo'lgan muammoni tushunishni o'z ichiga oladi. Tanqidiy fikrlash individual xususiyatga ega bo'lib, har biri o'z g'oyalarini yaratadi, o'z baholari va e'tiqodlarini mustaqil ravishda shakllantiradi, muammoga o'z yechimini topadi va uni asosli, asosli va ishonchli dalillar bilan qo'llab-quvvatlaydi. Tanqidiy fikrlash ijtimoiy xususiyatga ega, chunki har bir fikr boshqalar bilan baham ko'rilganda sinovdan o'tkaziladi. O'quvchining faol hayotiy pozitsiyasi, ayniqsa, oldingi bilim va tushunchalarni yangi olingan bilimlar bilan solishtirganda yaqqol namoyon bo'ladi. Talabalarning tanqidiy tafakkurini rivojlantirishni nazarda tutuvchi turli xil ish shakllari mavjud: insho, insho asosida fikr yuritish, muhokama, dialog, rolli o'yinlar va boshqalar. Tadqiqot texnologiyalari alohida o'rin tutadi, bunda o'quvchilar yuqori bilim darajasiga, mustaqillikka erishadilar. faoliyat va yangi muammoli qarashni rivojlantirish, tadqiqot tartiblarini o'zlashtirish. Tadqiqot doirasidagi umumlashtirilgan asosiy model ijodiy izlanish sifatida o'rganish modelidir: muammoni ko'rish va shakllantirishdan gipotezani ilgari surish, ularni tekshirish, bilish natijalari va jarayoni bo'yicha kognitiv aks ettirish. Tadqiqot modelining variantlari - o'yinni modellashtirish, muhokama qilish, intervyu olish, muammoli muammolarni hal qilish va boshqalar. Intensiv mashg'ulot elementlaridan mavzu bo'yicha qo'shimcha soatlar hisobiga emas, balki usullar va usullarni tanlash orqali foydalanish talabalarga "sug'ish" imkonini beradi. ingliz tilida nafaqat gapirish, balki fikrlash ham mumkin bo'lgan xorijiy muhitda. Madaniyatlararo muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish uchun talabalarga ingliz tilida so'zlashuvchi mamlakatning madaniyati, urf-odatlar va an'analari haqida to'liq bilimlarni berish muhimdir, shunda talabalar ob'ektiv tasavvurga ega bo'lishi va muloqot uslubini ongli ravishda tanlashi mumkin. Ingliz tili darslarida madaniyatlar muloqoti holatlarini modellashtirish o'quvchilarga mamlakatimizdagi va o'rganilayotgan til mamlakatlaridagi xalqlarning turmush tarzi xususiyatlarini solishtirishga imkon beradi, ularga mamlakatimiz madaniyatini yaxshiroq tushunishga yordam beradi va uni taqdim etish qobiliyatini rivojlantiradi.

An'anaviy texnologiyalar bilan o'qitish muayyan o'quv fanida asosiy, asosiy kompetensiyalarni rivojlantirishga imkon bermasligini isbotlaydi, shuning uchun o'quv jarayonini keskin qayta tashkil etish zarur. Masalan, o'qituvchilar tomonidan Jahon Internet tarmog'ining resurslaridan faol foydalanish chet tili o'qituvchilarining o'z-o'zini o'qitish samaradorligini sezilarli darajada oshirdi. Internet xizmatlari eng yangi ijtimoiy-madaniy, lingvistik-madaniy va boshqa qimmatli ma'lumotlardan foydalanish imkonini beradi. Ko'rinib turibdiki, hozirgi vaqtda o'qituvchining roli o'zgarib bormoqda; u va stajyor o'rtasidagi

chegaralar oshkora bo'lib bormoqda, bu hamkorlikka yordam beradi. O'quvchining roli oshadi, o'quvchi nafaqat bilim olishda, balki uni izlash, rivojlantirish, amaliy ko'nikmalarga aylantirishda ham ishtirok etadi [1]. Ta'limning hozirgi bosqichida o'quvchilar o'rtasida adekvat muloqotni shakllantirishda o'qitishning kommunikativ yondashuvi faol rol o'ynaydi. Kommunikativ usul talabalarning katta faolligini nazarda tutadi. Bu holatda o'qituvchining vazifasi sinfning barcha o'quvchilarini suhbatga jalb qilishdir [3]. Tilni yaxshiroq yodlash va undan foydalanish uchun barcha idrok kanallari yuklangan bo'lishi kerak. Kommunikativ usulning mohiyati haqiqiy muloqot holatlarini yaratishdir. Muloqotni qayta tuzishda talaba ilgari olgan bilimlarini amalda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladi. Kommunikativ usulning juda muhim afzalligi shundaki, u juda ko'p turli xil mashqlarga ega: bu erda rolli o'yinlar, dialoglar va haqiqiy muloqotni simulyatsiya qilish qo'llaniladi [2]. So'nggi paytlarda tobora ko'proq o'qituvchilar chet tilini o'qitish jarayonida loyiha metodologiyasidan zamonaviy samarali ijodiy yondashuvlardan biri sifatida foydalanmoqdalar, bu chet tilini o'qitishning asosiy vazifalarini muvaffaqiyatli amalga oshiradigan kommunikativ va nutq qobiliyatlarini shakllantirishda talabalarning chet tilida muloqot qilishlari. Loyiha usulining asosiy maqsadi talabalarga turli fanlardan bilimlarni birlashtirishni talab qiladigan amaliy vazifalar yoki muammolarni hal qilish jarayonida mustaqil ravishda bilim olish imkoniyatini berishdir. Agar pedagogik texnologiya sifatida loyihalar usuli haqida gapiradigan bo'lsak, bu texnologiya ijodiy xarakterga ega bo'lgan tadqiqot, izlanish, muammoli usullar majmuasini o'z ichiga oladi. Loyihada o'qituvchi ishlab chiquvchi, muvofiqlashtiruvchi, ekspert va maslahatchi sifatida tayinlangan.

### **Adabiyotlar ro'yxati:**

1. Gromova O. A. «Audiovisual method and practice of its application». M., 1977. – 150 s. Domashnev A. I. and others.» Methods of teaching English in a pedagogical university». M., 1983. – 240 s.
2. «The main directions in the teaching of foreign languages in the XX century». Ed. M. V. Rakhmanov. M., 1972. – 168 s. E. S. Polat. New pedagogical technologies in teaching foreign languages. Foreign languages at school-2002 № 1. C. 22–27.
3. Conditions for improving the quality of foreign language education: materials of the All-Russian Scientific and Practical Conference (Kazan, December 5–6, 2007).
4. Раджабова, Д. А. Modern educational technologies in teaching a foreign language / Д. А. Раджабова. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2017. — № 13 (147). — С. 592-595. — URL: <https://moluch.ru/archive/147/41269/> (дата обращения: 04.12.2024).